

zárják, hogy a kötelem tartalmát megszabó ily súlyos kikötés minden előzetes megbeszélés nélkül iktattassék be az ügyleti megállapodások közé.

*

Ha a *vasut fegyelmi bírósága* a férjet a szolgálatból való elbocsátásra bünteti, de kimondja, hogy az ekként történő elbocsátás a végellátási igény tekintetében a hozzátartozókat nem sújtja: az alkalmazott felesége nemcsak férje halálától kezdve követelhet özvegyi nyugdíjat, hanem az 1929:XXX. t.-c. 90. §-a 6. bekezdésében foglalt jogszabály hasonlatossága szerint, amelyet a Közigazgatási Bíróság most már fegyelmileg elbocsátásra ítélt bírák és bírósági hivatalnokok hozzátartozóira is kiterjeszt, a feleségnek a kivételes ellátásra való igénye nem a férj halálával, hanem annak még életben léte alatt, a fegyelmi ítélet jogerőre emelkedését követő hó első napján nyílik meg. (P. II. 5117/1937.).

*

A jó erkölcsökbe és az üzleti tisztességbe ütközik, a jogos magánérdek által indokolt kivételektől eltekintve, valamely árunak az *önköltségi árat meg nem haladó*, a haszonra törekvő észszerű gazdálkodás elveivel ellentétes és a versenytársak megkárosítására vagy tönkretételére alkalmas áron való *árusítása*; nyilvánvaló ugyanis, hogy ilyen eljárással a vállalat birtokosa nem csupán az áru forgalombahozatalára, nem kizárólag a saját gazdasági tevékenysége észszerű céljaira, hanem elsősorban versenytársa megsemmisítésére, esetleg bizonyos magatartása kikényszerítésére törekszik, ami sem a jó erkölcs, sem az üzleti tisztesség követelményeivel össze nem egyeztethető. (P. IV. 5289/1937.).

Idegennyelvű szóvédjegy bejegyzésének a versenytörvény 4. §-a nem akadályos. A hazai származású árun alkalmazott idegennyelvű védjegy önmagában még nem alkalmas a fogyasztóközönségnek az áru származási helye felől való megtévesztésére. Ha pedig a védjegytulajdonos a védjegy alkalmazásával visszaélne, a védjegy belajstromozása a megtorlást nem zárja ki. (P. II. 4699/1937.).

Dr. Vági József.

Ütköző hitelezői jogok rangsora.

Az ugyanazon adós személyét terhelő különféle tartozások rangsorát a jog szabályai elrendezik. Zálogjog, jelzálogjog a különböző törvényes zálogjogok, elsőbbségi szabályok, a „prior tempore potior iure” elve végzik el a rendezés munkáját. Hitelezői jogok azonban akkor is találkozhatnak, ha a követelések adósa két különböző személy, két különböző jogalany. Ez a

jelenség gyakori örökösödés esetén. Az örökgyó hitelezői és a szűkebb értelemben vett hagyatéki terhek (temetési költség, sírkőállítás, halotti tor, ahol szokásos) hitelezői kerülhetnek szembe az örökös személyes hitelezőjével, minthogy mindegyik hitelező ugyanazon vagyonból törekszik kielégítésre. Elmellőzzük az örökös hitelezőjének az örökös saját már meg volt vagyona igénybevételére vonatkozó esetet, bár a pro viribus felelősség esetén örökgyó és örökös hitelezők itt is szembekerülhetnek. E kérdéstről szólott dr. Alföldy Dezső ít. táblai alelnöknek a Magyar Jogászegyletben megtartott kitünő előadása, amely sajnos az általunk tárgyalandó kérdésre nem terjeszkedett ki.

Illusztrációul és példaképpen szolgáljon a Kúria P. V. 4077/1937. sz. határozatában elbírált tényállás. (Jogi Hírlap 1938. évf. 146. eset nyomán.)

Örökgyó végrendeletében ingatlan vagyonára kinevezett örökösét arra kötelezte, hogy örököstársa részére készpénzben fizesse ki az ennek rendelt örökrészt. Az ingatlan örökös hitelezője nyomban az öröklés megnyitla után a telekkönyvi rendtartás 74. §-a alapján követelését az ingatlanon biztosította. Ezt követően történt a hagyatéki átadása, akként, hogy az örökös tulajdonjogának bekebelezésével egyidejűleg a készpénzörökös igénye telekkönyvileg biztosítottassék. A kérdés az volt, vajjon melyik hitelezőnek van sorrendi elsősege. A Kúria az örököstárs elsősege mellett döntött. Az indokolás miután kiemeli, hogy bár a készpénzörökös igénye nem dologi, hanem kötelmi jellegű, arra utal, hogy a telekkönyvi rendtartás 74. §-a csak azt kívánja lehetővé tenni, hogy az örökös hitelezője már az öröklés megnyitlával jelzálogjogot szerezhessen a hagyatéki vagyon ama részére, amely az örökösre a hagyatéki eljárás rendjén áthárítani fog. A 74. §-ban foglalt fentartásból megállapíthatóan — mondja folytatólag a döntés — a szakasz nem célozhatta azt az anyagi jogba ütköző eredményt, hogy az előzetes jelzálogszerzés a hagyatéki átadó végzés értelmében utóbb biztosított örököstárs követelésének rovására gyakoroltassék, mert e révén az örökös hitelezője „anyagi jogilag meg nem indokolható előnyre tenne szert”. (Hasonló döntés K. V. 232/1937. sz. alatt az örökösödési illetékre, amelynek azonban külön tételes rendelkezése is van a 8950/1934. M. E. sz. rendelet formájában.)

Mi az az anyagi jogtétel, amelyre a döntés utal? Nyilván a követelések hierarchikus sorrendje. A hagyatéki egy liquidationális vagyon, amely az örökjogi érdekelték között felosztásra vár. Az örökös hitelezője csak azon vagyonértékre támaszkodóan kereshet kielégítést, ami adósára, mint örökösre jut. Vagyonértéket mondunk tudatosan, nem vagyontárgyat. Normálisan e kettő nem fog eltérni — de ép az adott eset mutatja a vagyonérték és vagyontárgy közötti különbséget. Átszálló vagyontárgy: a kijelölt ingatlan. Átszálló vagyonérték: a kijelölt ingatlan, megterhelve az örököstárs készpénzigényével. Ha az örökös hitelezője a készpénzigényre tekintet nélkül az ingatlan egész értékéből kereshetne kielégítést; oly vagyonértéket venne igénybe a saját javára, amely részlegesen nem az ő adósát illeti, tehát

adósára idegen, mást illető vagyomból kapna kielégítést — ami nyilván a jog alaptétéleivel áll szemben. Az örököstárs készpénzigénye az örökös igényével együtt született — és Luciferként az együtt születésből jussát követeli. A hitelező szempontjából praeexistens adottság az örököstárs igénye, annak kötelmi jellege ellenére is. Alkalmilag talán módunk lesz ennek az együtt születésnek jogi hatásait más példázatban is kimutatni.

Az eset kapcsán azonban reá kell mutatnunk a jog technikai szabályainak a jog érdemi szabályaival szemben való alacsonyabb rendűségére és ebből folyóan az alacsonyabb rendű szabály alkalmazásbeli „hátrábbállítására”.

A praeexistens teher mikénti respektálása a jogi szabályozást más vonatkozásokban is foglalkoztatja. Egy jogtechnikailag az érdemi szabállyal össze nem ütköző kiképzésű elrendezést nyert a közkereseti-társasági tag magánhitelezőjének jogállása a társasági hitelezővel szemben. A tag magánhitelezője: a maga követelése kielégítését ugyancsak abból a vagyoneértékből keresheti, ami az ő adósáé. A társasági hitelező követelése a tag vagyoni illetősége (a tag hitelezője számára kielégítésül szolgáló vagyon) szempontjából praeexistens adottság. Társasági hitelező és az egyes tag magánhitelezője között azonban jogi collisio nem keletkezik, mert itt a technikai elrendezés csiszolt-sága ezt a collisiót kiküszöböli, megelőzi. A magánhitelező csak az in idea a tagok javára fennálló „vagyonilletőséget” foglalhatja — amely vagyonilletőség konkrét testet úgy nyer, hogy előbb a társasági teher kiegyenlítettik. Itt tehát a magánhitelező már jogszerkezetiileg is csak azon értékhez juthat hozzá, ami a társasági hitelezők kielégítése (számbavétele) után a tag javára adódik. A közkereseti társaságnál a törvény azért tudja technikai fogyatékoság nélkül megoldani, illetve elkerülni a különböző jogalanyok (társaság-társasági tag), mint adósok ellenfennálló követelési jogok-összeütközését, mert magának a tagnak nincs joga a társasági vagyontárgyakhoz, amelyeknek ő még nem is részarányos tulajdonosa. A tagot nem az egyes vagyontárgyak rész tulajdonjoga — hanem a teljes — aktívumot és passzívumot felölelő — társasági vagyomból arány szerint reá eső rész: a tagilletőség az, amire ő (és rajta keresztül hitelezője) jogot formálhat.

Alaki szemléletmód szerint: az örököstárs kötelmi igényének az örökös hitelezője általi respektáltatása a jogcím védelmi gondolatra emlékeztető. Az örököstárs kötelmi jellegűnek minősített követelése elébe vág az örökös hitelezője által szerzett korábbi dologi jognak. A döntésnek a jogcím védelmi gondolatra emlékeztető vonatkozását a döntés egyik indokolásbeli tétele ellen kell kiemelni. A Kúria pszichológiai könnyebbség okából hangsúlyozza, hogy az örököstárs igénye a hagyatéki bíróság rendelkezéséből ugyancsak telekkönyvi biztosításhoz jutott. Ezzel a Kúria mintha azt kívánná mondani, hogy íme két dologi jog (jelzálogjog) ütközik össze, nem egy kötelmi jog és egy dologi jog. A hagyaték átadás során elrendelt telekkönyvi biztosítással keletkező dologiság azonban nem adhat magyarázatot

arra, hogy miért előzi meg a később keletkezett dologi jog a korábban keletkezett dologi jogot. Egyáltalán nem a jog időbeli sorrendje az irányadó, hanem a vagyon (vagyon tárgy) fedezeti lekötöttségére vonatkozó rangsor. Az a vagyon, amely valamely követelésre fedezetül szolgál (oly értelemben, hogy a hitelező által végrehajtásilag igénybevehető vagyon átszállás esetén ezen igénybevehetőség terhével száll át, amely teher érvényesül az átszálló ellen, épúgy, mint azok ellen, akik az átszálló jogán támasztanak e vagyonra valamely irányban jogot. Társaság és társasági tag hitelezőire a kérdés törvényes rendelkezését láttuk. De ugyanez a helyzet más jogviszonyban is keletkezhetik. A megajándékozó hitelezője kerülhet szembe a megajándékozott hitelezőjével. Elsősége van a megajándékozó hitelezőjének még akkor is, ha a megajándékozott hitelezőjének végrehajtási zálogjoga korábbi keletű. Más kérdés, hogy jogtechnikailag ez az erősebb jogú hitelező mint jut el a maga igazához. Igényper útján a jogvédelem alig lesz érvényesíthető — zálogjog nem lehet alapja az igénypernek, de a megajándékozó hitelezőjének joga nem is kívánja meg, hogy a vagyon tárgy a megajándékozott foglalása alól kivonassék, hiszen az ajándékozó hitelezőjének joga nem szenved csorbát az elárverezéssel — sőt ez az ő joga realizálásához tartozik, hanem csak a sorrendi hátrányosítás sérti a jogát. A sorrendi végzés keretében — esetleg a sorrendi végzéssel elrendelt perreutasítás keretében lesz elismereendő ezúttal is a megajándékozó hitelezőjének — hierarchikus —, a zálogjogszerzés időpontjától függetlenített — rangsora —. Tulajdonos hitelezője és hasznélvező hitelezője ugyanígy szembekerülhetnek az MMT. 674. §. esetén. Szabály az összeütközés megoldására itt sincs.

A Kúria döntése az örökös társ elsősége szempontjából hangsúlyozottan utal arra, hogy az örökös tulajdonjogával együtt az örökös társ jelzálogjoga is bekebelezetett. Kétségtelenül tetszetős, az újszerű döntés elfogadtatását (az álláspontnak a bíró általi elfoglalását) megkönnyítő érv — de reá kell mutatni arra, hogy a tulajdonjoggal egyidejűleges jelzálogszerzés a jelzálogjog elsőségének nem előfeltétele. A fedezeti igény hierarchikus sorrendje akkor is helytálló, ha a jelzálogjog nem egyidejűleg bekebelezetik be a tulajdonjoggal, sőt tovább menénk, a jelzálogjog léte sem föltétlen szükséges az elsőség megalapozására. Példa: az örökös hitelezőjének nincs végrehajtható okirata; és csak a hagyatékátadás foganatósítása (az örökös tulajdonjogának bekebelezése) után jut ítélethez, amelynek alapján végrehajtási zálogjogot szerez. A Kúria döntése alapján nem lesz kétséges, hogy az örökös hitelezője az örökös hitelezője előtt elsőséget kap, noha az ő végrehajtási zálogjoga későbbi, mint az örökös hitelezőjének zálogjoga. A továbbmenő esetre: az örökös hitelezője akkor sem jut ítélethez, amikor az örökös hitelezője az ingatlant már elárverezteteti. Esetleg az örökös szándékos perhúzással akadályozza meg az ítélethozatalt. Mire ítélethez jut az örökös hitelezője — az ingatlan már elárvereztetett, az árverési vevő nevére átira-

tott, az örökhatározó hitelezője nem is szerezhethet jelzálogjogot. A Kúria döntésének érdemi állásfoglalásából azt véljük következtethetőnek, hogy az örökhatározó hitelezőjének elsőbbsége az örökös hitelezőjével szemben jelzálog nélkül is megállapítandó lesz.

Az eseti tényállásból vett még egy érvet tartunk közömbösítőnek. Felfogásunk szerint nem bírhat döntő jelentőséggel, hogy az örökös hitelezője a telekkönyvi rendtartás 74. §-a segítségével jutott-e a telekkönyvbe, vagy a rendes jelzálogszerzés útján, tehát az örökös engedélye alapján, vagy végrehajtási úton. Megint helyes a Kúria okfejtése a 74. §. szerinti jogszerzésnek a döntés értelmében vett gyöngébb erejéről, de ugyanezen döntés helytálló akkor is, ha az örökös hitelezőjének jelzálogszerzése nem a telekkönyvi rendtartás 74. §-a szerint történt. Az ütköző jogok sorrendi szabályául irányadónak állított hierarchikus rangsor a váltakozó esetek egységes elvi egyező elbírálására juttat.

Tételes jogi szempontból a fenti gondolatmenetet függelékkel kell kiegészítenünk.

Minden okfejtés, amely „de lege lata” az adott törvényes helyzeten belül alkalmazást óhajt, reá kell támaszkodni a tételes joganyagra. Ez a reátámaszkodás történhetik a tételes szabálynak a vallott felfogással való teljes egybeesése alapján — de nem hat újdonság gyanánt az arra való utalás, hogy az élő jogi felfogás többé-kevésbé eltávolodhatik a tételes szabálytól — sőt tőle véglegesen elhajolhat a törvényrontó szokás alapján, ami azonban már szakítás a tételes szabállyal. A teljes egybeesés és a jogszabálytól való elszakadás között lépcsőzetes változatok helyezkedhetnek el. Mennél régebb a tételes jogszabály annál inkább mosódik el a két szélsőség — egybeesés és elszakadás — éles elkülönülése. A régi szabálynak mai szemmel való értelmezése, a ma szükségleteihez idomuló alkalmazása (az angol „up to date” értelmezéséről beszél) összhangot teremt a kiinduló pontul szolgált tételes szabály és az elhajló, lassan kialakuló gyakorlati felfogás között. Ebből a nézőpontból vizsgálva idézzük a telekkönyvi rendtartás 74. §-a önkorlátozását: „az ilyen biztosítás csak azon fentartással engedtetethetik meg, hogy az a hagyaték tárgyalásánál előforduló igényekre nézve sérelmes ne legyen”. A Kúria tehát, amikor hangsúlyozta, hogy anyagi jogilag helytelen eredményre a 74. §. szerinti előjegyzés nem vezethet, minden eltávolodás nélkül támaszkodhatott a tételes szabályra.

De már a tényállás általunk adott továbbfejlesztésére, az örökhatározó hitelezőjének és az örökös hitelezőjének találkozása esetére a telekkönyvi rendtartás 72. §-a csupán megengedi, hogy az örökhatározó kötelezettségei (hagyatéki adósságok) valamely a hagyatékhoz tartozó jószágra bekebelezhetetnek. Ugyane szakasz harmadik bekezdése úgy rendelkezik, hogy az örökhatározó valamely adóssága az örökség átadása után kieszközlött bekebelezés „az örökös korábban bejegyzett hitelezőinek útjába utána áll”. Fejtegetéseink és a most hivatkozott szabály között az ellentét nyilvánvaló. Sági, Kéry, Rojcsék „Telekkönyvi jog”-a

(Grill-féle Törvénytár) a 72. §-hoz azt a megjegyzést fűzi, hogy a T. r. 72. §-a alapján az örökhatyó egész adóssága erejéig a jelzálogjogot egyetemlegesen a hagyatékn minden ingatlanára be kell jegyezni. (401. lap.) Ha ez a megjegyzés szó szerint akként volna értendő, hogy hivatalból történik gondoskodás az összes hagyatéki adósságok bekebelezéséről, akkor az általunk vallott érdeklőfogás simán a maga igazához jut — a tételes jogszabályok minden sérelme „célszerű” értelmezés szüksége nélkül. De az idézett megjegyzés értelme nyilván csak az, hogy — ha a bekebelezés kéretik — akkor a bekebelezés valamennyi jószágtestre eszközözlendő. A „kell” nem a bejegyzés hivatalbóli eszközlésére, hanem a kérelemre eszközözlendő bejegyzésnél a bekebelezésnek minden jószágtestre történendő foganatosítása irányában az egyetemlegességre értendő.

B. S.

Az üzembentartók egymással szembeni felelőssége a veszélyes üzemek találkozásánál.

Amíg a bírói gyakorlatban és a szakirodalomban ma már nincs vita abban a kérdésben, hogy miként alakul a veszélyes üzemek üzembentartóinak felelőssége az üzem körében kárt szenvedettekkel szemben, s az is tisztázást nyert, hogy milyen a kárt szenvedett harmadik személy helyzete az esetben, ha kára két veszélyes üzem találkozásából állt elő, addig egyáltalában nem vagy csak mint jelentőséggel nem bíró mellékkérdéssel foglalkoztak azzal a kérdéssel, hogy milyen a veszélyes üzemek találkozásánál az üzembentartók egymással szembeni felelőssége s pedig az esetben, ha a kár vagy baleset bekövetkeztekor egyik vagy mindkét veszélyes üzemet nem maga az üzembentartó, hanem általa kirendelt vagy megbízott személy vezette vagy irányította.

Mindenkor, amikor ez a kérdés szóba került, szinte természetesnek vétették az, hogy az üzembentartó az általa kirendelt vagy megbízott személyért felelősséggel tartozik az esetben is, ha terhére a kirendeléssel vagy megbízással kapcsolatosan culpa in eligendo, culpa in inspiciendo stb. meg sem állapítható. Holott ez nem is oly magától értetődő dolog, mert a kir. Kúria 551. sz. elvi határozata, amely a veszélyes üzemek találkozásánál alkalmazandó jogszabályokról szól, korántsem rendelkezik ez irányban határozottan.

A hivatkozott elvi határozat szerint ugyanis „ha a kárt két veszélyes üzemnek működése az üzemek körében idézte elő, a veszélyes üzemekre vonatkozó rendelkezéseknek egyik vagy másik fél javára való alkalmazása helyett a felelősség megállapításánál az általános magánjogi jogszabályok alkalmazandók”. Az általános magánjogi szabályok alkalmazását illetőleg valóban nincs is kétség az esetben, ha a veszélyes üzemek találkozásánál mindkét veszélyes üzemet maga az üzembentartó vezette, felmerül azonban azonnal a kétség az általános magánjogi sza-